

Balio Srugos laiškas Juozapui Sruogai, 1929-03-28, iš Būgių - į Berlyną

Mielas Juozapai, / Senai berašiau, bet, rodos, dar seniau ir nuo Tavęs beturėjau laiškų.

Mielas Juozapai,

Senai berašiau, bet, rodos, dar seniau ir nuo Tavęs [1] beturėjau laiškų.

Šiais metais kažkaip nesiseka man. Prieš Kalėdas buvo bėdos su Universiteto reforma [2] – kai buvo „sutrumpinę“, dabar, kai sutrumpinimas lyg ir likviduotas, – prasidėjo kitos bėdos.

Aš pats [3] sirgau „gripe“ kokias 3 savaites, paskui prasidėjo komplikacijos, rezultate ištraukiau 6 dantis ir dar kokie 3 turbūt teks traukti.

Vanda [4] išsirgo 4 savaites, bet ir dabar ne visai sveika – dar temperatūra tebepakilusi. Ir Daliukas [5] tuo pat gripu sirgo bent porą kartų – ir ilgai. Visai gripas nuvargino. Pagaliau, dar tarnaitė [6] nusinuodyt norėjo. Per Kalėdas beatostogaudama sodžiuje prisiuliojo, pajuto blogas pasekmes ir nusprendė nusitručyt. Ši istorija taip pat apie porą savaitių nervus prigadino.

Dabar atsikraustėme į Būgius [7]. Pirma diena kiek laisviau galima atsipūsti. Ir šią vasarą manau surengti studentų ekskursiją [8]. Taip bjauru Kaune gyventi, kad būtinai noris kiek atsigaivinti užsieny. Ekskursijos rengimas – pigiausias būdas.

Kadangi norinčių važiuot šiemet registruojasi labai daug, tai manau rengti [1r] // dvi ekskursijas. Vieną – dviem savaitėm maršrutu Berlin, Harz, Leipzig, Dresden, Sächsische Schweiz, o kitą – į kalnus, bet siekiant Milaną ir Veneciją – kokioms 4 savaitėms. Abi ekskursijos projektuoja iš Kauno išvykti liepos 3–4 dieną. Mažesnei ekskursijai vadovauti paliksiu nuo Berlyno turbūt prof. I. Tamošaitį [9] ar gal F. Kiršą [10].

Tat ir šiemet mes atstovybę kiek „paklapatysime“. Ar Berlyne nėra vadinamųjų „Massenquartiere“ [11]? Pav., Miunchene, prie antraeilių ar trečiaieilių viešbučių, yra įrengti atskiri kambariai, kur gali visi nakvoti viename kambary. Man rodos, turėtų tai būti ir Berlyne – ir „smulkių“ bėpinigių turistų. Ar nebūtų galima tai koku nors būdu sužinoti? Mažesnioji ekskursija liks Berlyne kokias 4–5 dienas, ir viešbučiai – jai, žinoma, per brangūs. Jei tokios „Massenquartiere“ yra Miunchene, jų turėtų būti ir Berlyne.

Labų dienų – linksmų švenčių – Tau ir p. Bronei [12] – nuo manęs, Vandos ir Daliuko.

Roh [13] Balys

Būgiuose

Didysis ketvirtadienis [14] [1v] //

KOMENTARAI

- [1] Juozapas Sruoga (1886–1957) – diplomatas, vyriausias Balio Srugos brolis, nuo 1925 m. rugpjūčio mėn. dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne raštinės, vėliau konsulinio skyriaus vedėju.
- [2] 1928 m. pabaigoje priimtas memorandumas dėl Lietuvos universiteto reformos projekto. Memorandume išreikšta nuostata, kad politinė valdžia negali daryti įtakos universiteto autonomijai. Prezidentas Antanas Smetona nepasirašė Vyriausybės jam pateikto universiteto reformos pirmojo projekto. Universiteto vadovybė „istengė pasipriešinti Vyriausybės bandymams vienašališkai reformuoti Universitetą“ (plačiau žr. Audronė Veilentienė, „Universiteto autonomija Lietuvoje 1922–1940 metais“, in: https://journals.lnb.lt/ps-archyvas/Nr11/11_istorija_2.htm).
- [3] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Srugos brolis, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, Slavų literatūros ir kalbų katedros docentas.
- [4] Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – Balio Srugos žmona, istorikė, pedagogė.
- [5] Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Balio Srugos dukra, tuo metų trejų metų mergaitė.
- [6] Petronėlė Savickaitė – 1924–1935 m. pagalbininkė Srugų namuose Kaune, Žemuogių g. 4a. Apie laiške paminėtą incidentą kituose šaltiniuose žinių nėra.
- [7] Būgiai – Vandos Daugirdaitė-Sruogienės tėviškė, netoli Viekšnių esantis Kazimiero Daugirdo ūkis.

- [8] 1929 m. vasarą surengtos dvi ekskursijos, kurios kartu išvyko iš Kauno, o išsiskyrė Berlyne: 1929-07-03–20: Vokietija (Berlynas, Harcas, Leipcigas, Dresdenas, Saksonijos Šveicarija, Berlynas); 1929-07-03–08-03: Vokietija (Berlynas, Miunchenas, Berchtesgadenas, Königssee), Austrija (Salzburgas, Viena), Jugoslavija, Italija (Venecija, Triestas), Austrija (Insbrukas), Vokietija (Steinachas, Garmisch-Partenkirchenas, Miunchenas, Berlynas). Plačiau apie šių ekskursijų maršrutus, studentų kelionės nuotykius ir įspūdžius žr. in: *Balys Sruoga, Raštai, t. 17, kn. 2: Laiškai Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1924-1946*, sudarė Algis Samulionis, Neringa Markevičienė, parengė Neringa Markevičienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2023, p. 68–104.
- [9] Izidorius Tamošaitis (1889–1943) – filosofas, Šveicarijos Fribūro universiteto absolventas. Lietuvs universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedros dėstytojas, profesorius, skaitė filosofijos, logikos, psichologijos dalykus.
- [10] Faustas Kirša (1891–1964) – poetas, 1921–1925 m. buvęs Berlyno universiteto vokiečių kalbos ir literatūros, estetikos, filosofijos, architektūros studentas. Didesnės ekskursantų grupės, iš Vokietijos keliavusios į Saksonijos Šveicariją, vadovu tapo Feliksas Senkus – Kazimiero Sruogos bičiulis ir buvęs bendramokslis Šveicarijoje.
- [11] „Massenquartiere“ vok = grupės apgyvendinimui skirta vieta.
- [12] Bronė Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona.
- [13] Roh vok = žalias.

[14] Išliko trys toliau sekantys Juozapo Sruogos, padėjusio broliui Baliui Sruogai organizuoti 1929 m. vasaros ekskursijas, laiškai, kuriais dalytasi būsimos kelionės į Berlyną planais ir patarimais:

„Mielas Boleslavai,

Dovanok, kad aš taip ilgai neprisirengčiau parašyti tau. Ačiū labai už laišką, kurį gavau prieš Velykas. Tiesa, norėjau tuojaus atsakyti, bet užmiršau tavo adresą. Norėjau surasti tavo adresą Kauno telefonų knygoj, bet knyga iš 1927 metų ir ten nurodyta „Džūkų g-vė“ – manau, kad dabar tu kitur gyveni. Na, ir prikamavo gi tave gripė! Tikrai, jūs visi pavargot. Mes šiaip taip žiemą išlaikėme. Labai džiaugiuosiu, kad tu vėl galėsi išvažiuot vasarą į užsienį. – Gal vėl atvažiuosite abu su poniu Vanda? Labai lauksime. Norėtume, kad pas mus pakieiminėtumėt! Dėlei ekskursijos tai mums reiktų iš anksto tikrai sužinoti, kada atvyks ekskursija ir kiek žmonių (kiek vyrų ir kiek moterų). Kadangi vasaros metu daug ekskursininkų lankosi Berlyne, tai pigią patalpą galima tikėtis gauti tik iš anksto užsiantgažavus. Šiaip pensione pigiausia kaina su kava iš ryto – keturios markės. Galbūt galima surasti ir už tris markes pensoną, bet tai būtų miesto pakraštį. Anais metais buvome suradę patalpą laive ant upės, – bet, žinoma, ten patogumai labai primityvūs. – Mes, žinoma, padarysime viską, kad pigiau ir geriau patalpinti ekskursininkus, tik iš vieno statome sąlygą, kad, jeigu kas nepatiks, tai nieko nerašyti laikraščiuose (vokiečiai tai seka!). Ryt turi atvykti prof. Volterio ekskursantai! Mums vėlokai pranešė, tai truputį sunkoka ant greitųjų ką padaryti (tik šiandien sužinojome). Visai privačiai galiu pasakyti, kad būtų gerai, kad ekskursininkai prieš kokią savaitę arba anksčiau parašytų Berlyno lietuvių Studentų draugijai (Pas-bės adresu); prof. Volterio ekskursininkai į Studentus nesikreipė ir kai kurie yra nepatenkinti. – Žodžiu, parašykite iš anksto. Svarbu būtų žinoti ir pavardes! Tuo tarpu tik tiek. Bronė ir aš siunčiame poniai Vandai ir Tau, o taipogi ir Adolpo visai šeimynai mūsų geriausius linkėjimus. Brolis Juozapas , 1929 IV 24. –“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Kauną, 1929-04-24, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, nr. 3, l. 1r-v, 2r-v);

„Mielas Boleslavai,

Būtum labai gerai padaręs, kad, esant p. Sidzikauskui Kaune, būtum su juo pakalbėjęs dėl patalpinimo studentų (ekskursantų). Prof. Volterio merginos – ekskursantės buvo patalpintos Pas-beje (aš pats prašiau pono Sidz-ko). Tik, mat, ponis S. serga, tai, kai grįžta namon po 12-tos, girdi, kaip lipa laiptais; kartais nubunda šuo ir pradeda loti ir tt. Prie gero noro ir neturint pretenzijų gulėt ant žemės (ant dvigubo kilimo) galėtų merginos sutilpti. Vaikinams galima būtų užleisti senąją vietą namelyje kieme. Jeigu nuo manęs prigulėtų, aš jau senai būčiau įtaisęs ten matracus ekskursantams. – Bet apie tas galimybes kol kas nieko tikro negaliu pažadėt. Ponas S.-, žinoma, mielai noru sutikti, ben iš ponios galima viso laukti. Gal ji ir iš prof. Volterio ekskursininkų labai nepatenkinta? Užvis geriaus būtų buvę, kad tu, esant p. S.- Kaune, būtum su juo apie tai pakalbėjęs. – Mums patogiaus (žinoma, ne asmeniškai) būtų patalpinus kokioj nors „Jugendherberge“ [vok =jaunimo nakvynės namai]. – Bet, žinoma, ten atskiros kambario kelioms lietuviams arba kelioms lietuvaiteis beveik negalima tikėtis. Žinoma, reiktų iš anksto rūpintis. – Tik tu neparašei, kada gi jūs rengiatės atvažiuot! Tas labai svarbu žinoti! Berlyne vadovų surasti bus galima, bet į Harzą ir toliau – tai sunkoka! Jūs atvažiuosite viduryje vokiško semestro, visi studentai užimti darbais. Pačiame Berlyne galėtų pasirūpinti ekskursantais mano žmona, bet toliau važiuoti tai nemažas vargas – neapsiims! Reikia manyti, kad priseis jiems patiems duoti sau rodą. Aš manau, kad jie, pasitrynę po Berlyną, – galės patys gerai orientuotis; žinoma, turi turėti vadą, kurs būtų pakankamai autoritetingas ir kuriam visi pasitiktų. Vadas turėtų gerai išstudijuoti maršrutą Harce ir Saksų Šveicarijoj. Nežinau, ar ten yra pakeleivių prieglaudos kaip kad Bavarijoje. Šiaip už 1 markę sunku gauti kur nors nakvynę. – Būtų taipogi labai gerai, kad ne tik vadas, bet ir kiti gerai susipažintų iš anksto su Berlyno planu. Pranešk, ką jie norėtų pamatyti Berlyne ir kiek laiko jie norėtų čia būti. Iš anksto juk negalima nustatyti nekeičiamo plano. Daug kas priguli nuo oro (Luna parkas, Zoologijos sodas), kai kurie teatrai („revue“ [pranc =apžvalga; rodantys pramoginio pobūdžio vaidinimus, – NM]) uždaryti. Yra naujos įdomios vietos. Taip kad planą turbūt vietoj reikės pakeisti. – Manau, kad Berlyne užteks 5 dienų, Harze 2, Leipzige 1, Dresdene 1 ir Saksų Šveicarijoj 1-2 dien[ų] ir atgal. Šiandien staiga pasidarė nepaprastai šilta Berlyne! – Galima Berlyne pasiekti dr. Schönemanną, bet su vokiečiais bėda – su jais pasikalbėjimas be girtuokliavimo negalimas. Vokiečių „Auslandsstelle“ [vok =užsienio padalinys] pasiūlė prof. Volterio ekskursininkams lovas po 61/2 R markių!!! Kurgi jūs turėjote kambarius po 2-21/2 markių? Dėl patalpinimo ekskursantų Pas-bėje, jeigu tau nepatogu, gal ponas Savickis arba Do Zaunius galėtų parašyti p. Sidzikauskui? – Aš, žinoma, kiek iš manęs prigulės, – pritarisiu. – Būtų gerai, kad patys ekskursantai, o dar geriau Studentų central. organizacija kreiptųsi į liet. Studentų draugiją su prašymu jiems padėti (oficialiai gal nevertėtų). Berlyniečiai padarys, ką galės. – Bet kaip minėjau: patartina iš anksto išstudijuoti kelionės planą (Harzo smulkų aprašymą aš turiu, bet tai jiems bus per daug!). Žinoma, reikalinga ekskursantų norus suvienodinti, kad nesusiskaldintų į grupes; kad visuomet žinotų, kur susitikti, jeigu kartais kas (arba keletas) kur užsilieka (nesusėję įsėsti į vagoną, autobusą ir tt.). Tokiuose atsitikimuose reikia kad būtų du iš geriau žinančių planą: vienas eina į vagoną, o kitas daboja, ar visi sulipę; jeigu kas pasiliko – tai jau jis turi žinoti, kur pavyti pirmiau nuvažiavusius. – Taigi tuojaus parašyk, kada manote atvykti? Pranešk laiką buvimo ir programą. Gal panorės prisidėti prie ekskursijos mano žmonos sesuo (šiais metais baigia gimnaziją), tai tu gal neatsisakysi įrašyti ją į sąrašą (mat nekainuotų viza ir pusė kelio). – Dresdene, Leipzige ir Munchene yra mūsų garbės Konsulai. Būtų galima jiems parašyti, kad jie tam tikram laikui parūpintų ekskursantams pigią prieglaudą. – Kaipgi ten su Čibu išėjo? Ar laimingai? Rašyk! Lauksiu. Labų dienų iš mūsų abiejų poniai Vandai, tau ir jūsų dukteriai. Brolis Juozapas“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Kauną, po 1929-04-24, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, nr. 4, l. 1r-v, 2r-v);

„Mielas Boleslavai,

Tavo antrą laiškėlį p. Sidzik. įteikė man vykdymui. Su užrašu: „Padaryti, kas reikalinga“. Kadangi kambariuose tik plikos grindys, tai kyla klausimas, ant ko atsigulti? Kalbėjau su p. Čerkeliūnu. Jis žadėjo aptarti tą klausimą Studentų draugijos valdybos posėdy (ar pirkt šiaudų, ar išnuomoti matracus ir panašiai). Atstovybė pinigų tiems reikalams nėra linkus duoti arba, jeigu ir duotų, tai nedaug! Būtų labai gerai, kad tu, kaip buvai žadėjęs, parašytum trumpą laišką Studentų draugijai, paprašytum ekskursantus paglobot ir parodyt jiems Berlyną. – Būtų gerai, kad ir sąrašą pridėtum; mat gal kam atsiras pažįstamų. – Berniokai ir merginos bus patalpinti kieme, mat ten yra du kambariai, perskirti siena. Tik vienas yra labai keblus reikalas: tame namelyje sugedęs tualetas – negalima juo naudotis. Pataisymas brangiai kainuoja, nes užsikimšę triūbos žemėje. Nežiūrint visų pastangų ir iškastų duoblių nepavyko surasti, kuria kryptimi eina tos triūbos (iš tualetu negali nutekėti vanduo); ir jeigu nepavyks surasti „Baupolizei“ tų triūbų plano, tai veik nėra vilties pataisyti tų tualetų (mat išrausti pusę kiemo – tai nėra pigus dalykas). Be tualetu 15 žmonių jokiū būdu negali apsieiti. Todėlei, žinoma, gerai, kad ekskursantai bus kieme, nes tada niekas nepastebės, kada jie grįžta. Šiaip lipant laiptais visuomet girdi ponis S. – o kartais ir šuo pradeda naktį kelti skandalą. – Žinoma, pasistengsime, kad ekskursantams būtų iš ryto karštas vanduo – arbata. – Ekskursantai turi turėti puodelius ir šaukštukus arbaiai. Galiu iš anksto nupirkti cukraus ir daugiau, ko reikės, kad viskas jau būtų gatava, tik, žinoma, kasininkas turės pinigų grąžinti. Anais metais buvo, rodos, arbata, cukrus, pienas ir duona nemokamai parūpinta, bet šiais metais turbūt reikės patiems ekskursininkams apsirūpinti. Žinoma, galima bus ir „bundelių“ ar duonos nupirkti. Taigi parašyk, ką reikia atlikti. Aš, teisybė, patarčiau išvažiuoti iš Kauno iš ryto, t. y. kai žmonės būtų išsimiegoję. Nes kai važiuoja visą naktį, tai paskui visą dieną vaikšto kaip apsnūdę (kitas dalykas, jeigu jie galėtų važiuoti su miegomomis vietomis) ir labai nuvargsta. Važiuot per Vokietiją dienos metu įdomiau negu naktį – taip, kad aš patariu važiuot būtinai iš ryto. – Atvykę Berlynan galės vakare išgerti arbatos ir vakare pavaikščioti po miestą. Kaip tik vakare pirmas išpūdis bus daug veiksmingesnis. (Dienos metu Berlynas daro nekokį išpūdį). Jeigu bent tie ekskursantai, kurie vyks toliau, – būtinai norėtų dieną praleisti Berlyne, – tai jau kitas dalykas. Iš Kauno traukiniai ateina į Berlyną („Zoo“) 723 iš ryto ir 747 vakare (1947). – Į Miuncheną išeina: Personenzug [vok =keleivinis traukinys] 1630 nueina į M. 755 (iš Anhalt. su miegam. 2009 (Anhalter Bhf. [vok =traukinių stotis]) – 735 (per Regensburg) „[...]“ 2025 iš Anhalter per (Nürnberg) – 827 „[...]“ 2206 (per Regensburg) iš Anhalter – 944 Žinoma, miegamos turbūt bus išparduotos. – Man atrodo, kad ir tolimesnei ekskursijai važiuot iš Kauno per naktį, visą dieną būt Berlyne ant kojų ir toliau vėl važiuot be miegamų, bus per sunku. Geriau Kaune išsimiegot ir važiuot per Vokietiją iki Berlyno dieną, o vakare toliau iki Müncheno. – Traukiniai iš Berlyno į Miuncheną iš ryto: ab [vok =nuo] B. 753 – an [vok =į] Miunch. 1830 „[...]“ 1004 _____ 2120 Ekskursantai turi turėt lengvas atkloides ir mažas pagalves. Gal galės kartais abi ekskursijos susispaudę pernaktvoti Berlyne?! Vietą juk atsimeni – pagalvok. – Jeigu kitos išeities negausime – pirsime šiaudus! – Bet su tualetu tai nemaža bėda! – Keli žmonės turi dar Kaune būtinai gerai išstudijuoti Berlyno ir tolimesnės kelionės planą, kad jau vietoj galėtų tuojaus orientuotis. – Tuo tarpu tiek. Skubinu rašyti. Br. Juozapas

Kaipgi bus su produktais?! Ar vėl prisiūsite?“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Kauną, po 1929-04-24, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, nr. 5, l. 1r-v, 2r-v, 3r-v).